

Evaluatie evenementenadviesing in Twente

Een terugblik op 2014 - 2015

Autorisatie

OPSTELLERS:

Nienke ter Riet
Jane Slot

BIJDRAGE IN DE WERKGROEP*:

Versiegegevens

VERSIE:

1.0

DATUM:

11-06-2015

OMSCHRIJVING:

Definitieve

Evaluatie evenementenadvisering in Twente

Een terugblik op 2014-2015

Definitief

Versie 1.0, 11 juni 2015

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Inleiding	5
Leeswijzer	5
1 Context regionale werkwijze	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Borging in de lokale structuur.....	6
1.3 Rollen en verantwoordelijkheden	6
1.4 Duiding risicoclassificatie	7
2 Ervaringen en terugblik 2014-2015	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Multiadviezen en multioverleg.....	8
2.3 Inzet hulpmiddelen regionale werkwijze van advisering.....	9
2.4 Ontwikkelingen en bijzonderheden bij de advisering	12
3 Doorontwikkeling n.a.v. onderzoeksrapport OvV.....	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Onderzoeksrapport Onderzoeksraad voor de Veiligheid	16

Inleiding

Evenementen zijn voor gemeenten en burgers een bron van vermaak, profilering en inkomsten. Het organiseren van een evenement is een recht dat iedere burger heeft. Tegelijkertijd is de gemeente verantwoordelijk voor het waarborgen van de veiligheid en de gezondheid. De gemeente ziet hierop toe, stelt grenzen en handhaaft deze grenzen.

In 2009 is Twente gestart met een regionaal project "Advisering veiligheid en gezondheid bij publiekevenementen". Dit naar aanleiding van de geconstateerde tekortkoming door de Inspectie voor de Gezondheidszorg rond de borging van de advisering door de hulpverleningsdiensten bij risicovolle evenementen. Hoofddoel van het project was het ontwikkelen van een regionale handreiking advisering veiligheid en gezondheid bij evenementen en een daarbij horende lokale werkwijze voor het proces van vergunningverlening. Op 31 mei 2010 is door het Regionaal College ingestemd met de regionale handreiking en het bijhorende implementatieplan. Deze werkwijze is op basis van de opgedane ervaringen in 2012 geëvalueerd. Dit heeft geresulteerd in een geactualiseerde handreiking begin 2013, welke is vastgesteld door het Algemeen Bestuur van Veiligheidsregio Twente.

Eind 2012 is de landelijke handreiking evenementenveiligheid uitgebracht. De focus van de delen I en II van de landelijke handreiking ligt primair op het adviseren van gemeenten bij het bepalen van de behandelaanpak van evenementen en het adviseren van het bevoegd gezag over risicovolle situaties bij evenementen. Deel III is gericht op de gemeente als regievoerder en de burgemeester als bestuurlijk verantwoordelijke bij alle evenementen waarvoor een vergunning is vereist; ongeacht de risicoclassificatie. Er wordt in dit deel onder meer ingegaan op de juridische context, het gemeentelijk evenementenbeleid, de organisatorische aandachtspunten en de behandelaanpak binnen de gemeente. Dit deel behandelt bovendien het gebruik van de risicoscan voor het bepalen van de behandelaanpak, de evenementenkalender en een checklist per processtap.

Zowel de landelijke als onze eigen regionale handreiking is richtinggevend, maar niet normerend. Gemeenten hebben de mogelijkheid om te bepalen hoe de handreiking wordt toegepast binnen de eigen organisatie. Het doel van de handreikingen is het leveren van een hulpmiddel voor gemeenten, veiligheidsregio's, brandweer, GHOR en politie om te komen tot een eenduidige werkwijze voor het besturen, voorbereiden, uitvoeren en ondersteunen van maatregelen voor een ordelijk en veilig verloop van evenementen.

In Twente evalueren we periodiek onze regionale werkwijze van advisering richting het Algemeen Bestuur. Deze evaluatie stond gepland voor eind 2014 maar is opgeschort vanwege het onderzoek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar het Monstertruck drama in Haaksbergen. Het onderzoeksrapport is 20 mei jl. gepubliceerd en de aanbevelingen en lessen zijn meegenomen in voorliggende evaluatie.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 staat de context van de regionale werkwijze beschreven. De rollen en verantwoordelijkheden van betrokken partijen staan beschreven. Daarnaast wordt de risicoclassificatie toegelicht.

In hoofdstuk 2 wordt uitgebreid stilgestaan bij onze regionale werkwijze van advisering bij evenementen, de regionale hulpmiddelen die we daarbij inzetten en de uiteindelijke multi-adviezen die verstrekt zijn in 2014 en de eerste helft van 2015. Daarnaast wordt ingegaan op enkele ontwikkelingen die binnen het terrein van evenementenadviesing spelen, waaronder binnen de eenheid Oost Nederland.

Hoofdstuk 3 gaat in op de lessen uit het rapport van de Onderzoeksraad en een advies hoe we daar in Twente mee om kunnen gaan.

1 Context regionale werkwijze

1.1 Inleiding

Dit hoofdstuk schetst de context van waaruit de regionale werkwijze ten aanzien van evenementenadvisering is opgebouwd. Het belang van de borging van de werkwijze in het lokale proces wordt onderstreept. De rollen en verantwoordelijkheden worden kort benoemd. En de wijze waarop de risicoclassificatie moet worden geïnterpreteerd is beschreven.

1.2 Borging in de lokale structuur

Geconstateerd is dat de regionale handreiking niet door alle gemeenten lokaal is vastgesteld. Voor de borging van de werkwijze in het lokale proces van vergunningverlening is dit wel geadviseerd. Dit sluit ook aan bij de aanbeveling van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid om de verlening van evenementenvergunningen in te richten als een veiligheidskritisch proces. De burgemeester en de behandelend ambtenaren dienen er actief op te zien dat de organisator van het evenement de risico's kent en deze zodanig beheerst dat de openbare veiligheid niet in het geding komt. De aanwezigheid van een lokaal evenementenbeleid en een duidelijke beschrijving van het werkproces maakt verantwoordelijkheden en rollen inzichtelijk en helpt bij de uitvoering van de taken. Hoofdstuk 3 van deze evaluatie gaat hier verder op in.

1.3 Rollen en verantwoordelijkheden

1.3.1 Organisator en leverancier

Organisator

De organisator van een evenement is, samen met de leverancier, de eerst aangewezen om de risico's bijhorend zijn evenement te identificeren en te beheersen. Of de organisator een commerciële partij is of een non-profit organisatie doet daarbij niet ter zake. Wanneer een organisator delen van het evenement door anderen laat voorbereiden of uitvoeren behoudt hij de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat ook die onderdelen veilig zijn.

Leverancier

Aan de basis van veiligheid van elk evenement staan degenen die uitvoering geven aan de activiteiten. Vaak zijn dit commerciële partijen die als 'leverancier' diensten uitvoeren voor de organisator van het evenement. De Onderzoeksraad voor de Veiligheid beschouwt deze leveranciers als de partij die primair verantwoordelijk is voor de risicobeheersing. Zij weten als geen ander wat de risico's zijn van hun bedrijfsuitoefening. Partijen die in opdracht van de organisator delen van hun evenement invullen, moeten vanuit hun specifieke expertise beoordelen of de organisator hun de randvoorwaarden ter beschikking stelt waarbinnen zijn hun opdracht veilig kunnen uitvoeren.

1.3.2 Gemeente

Burgemeester

De burgemeester is bevoegd tot het afgeven van evenementenvergunningen. Daarnaast is hij als bestuursorgaan belast met het toezicht op evenementen en is voor de invulling van deze verantwoordelijkheid verantwoording verschuldigd aan de gemeenteraad.

College van B&W en gemeentesecretaris

Het college van B&W heeft de verantwoordelijkheid om de randvoorwaarden te scheppen waarbinnen beschikkingen kunnen worden afgegeven die de veiligheid van evenementen voldoende waarborgen.

Gemeenteraad

Ook de gemeenteraad heeft een belangrijke rol, niet alleen in controlerende zin maar ook haar kaderstellende rol kan de gemeenteraad bijdragen aan de veiligheid bij evenementen. De gemeenteraad kan de burgemeester, het college en het ambtelijk apparaat scherp houden door veiligheid als prioritair belang te benoemen.

In de regionale handreiking staan duidelijke uitgangspunten ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de gemeenten en overige betrokken partijen. De ambtelijk eindverantwoordelijke voor de realisatie van deze randvoorwaarden is de gemeentesecretaris.

1.3.3 Veiligheidsregio / hulpdiensten

De veiligheidsregio heeft op grond van de Wet veiligheidsregio's een adviserende taak richting gemeenten en andere bestuursorganen over risico's op het terrein van branden, ongevallen, rampen en crises. Het bestuur van de veiligheidsregio stelt in het beleidsplan vast hoe deze advisering plaatsvindt en hoe deze taak wordt ingericht. In Twente is deze werkwijze beschreven in de regionale handreiking "Advisering veiligheid en gezondheid bij publieksevenementen".

De veiligheidsregio's ondersteunen de gemeenten met richtlijnen, handreikingen en andere hulpmiddelen en geven daarnaast adviezen. Veiligheidsregio Twente toetst de ingediende stukken op verzoek van gemeenten, geeft gevraagd en ongevraagd advies en verleent ondersteuning waar nodig. Veiligheidsregio Twente wil de gemeenten blijven faciliteren op het gebied van evenementenveiligheid, maar wil de verantwoordelijkheden van zowel de organisator, danwel leverancier als de gemeenten niet overnemen.

1.3.4 Publiek

Hoewel het publiek erop mag vertrouwen dat het beschermd wordt tegen eventuele gevaren, draagt het ook een eigen verantwoordelijkheid voor zijn persoonlijke veiligheid bij evenementen.

1.4 Duiding risicoclassificatie

De risicoclassificatie zoals die in Twente is verwerkt in de regionale evenementenkalender is niet bedoeld als volledige risicoanalyse, maar als een eerste indicator van de aanwezige risico's. De uitkomst van de risicoclassificatie geeft richting aan het te volgen proces. Dit aan de hand van de landelijke categorie indeling A, B en C. In onderstaande tabel is een toelichting op deze categorie indeling opgenomen.

KLASSE	BETEKENIS
A (Regulier)	Evenement, waarbij het (zeer) onwaarschijnlijk is dat die gebeurtenis leidt tot risico's voor de openbare orde, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of het milieu en maatregelen of voorzieningen vergt van het daartoe bevoegd gezag om die dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.
B (Aandacht)	Evenement, waarbij het mogelijk is dat die gebeurtenis leidt tot risico's voor de openbare orde, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of het milieu en maatregelen of voorzieningen vergt van het daartoe bevoegd gezag om die dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.
C (Risico)	Evenement, waarbij het (zeer) waarschijnlijk is dat die gebeurtenis leidt tot risico's voor de openbare orde, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of het milieu en maatregelen of voorzieningen vergt van het daartoe bevoegd gezag om die dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.

De risicoclassificatie is een hulpmiddel om inzicht te krijgen in de omvang van de risico's, maar daarnaast blijft alertheid vanuit de gemeenten van belang om specifieke risico's bijhorend de activiteiten(en) van het evenement te ontdekken. Het tijdig en volledig voorhanden van informatie aangeleverd door de organisator is hiervoor een voorwaarde. In Twente is afgesproken dat de risicoclassificatie alleen toegepast hoeft te worden bij vergunningsplichtige evenementen. Meldingsplichtige evenementen worden niet geclassificeerd in de klasse A, B of C.

2 Ervaringen en terugblik 2014-2015

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt teruggeblikt op de afgelopen periode (2014 en 1^e helft 2015). Welke multi-adviezen zijn verstrekt en wat zijn de ervaringen met onze regionale werkwijze en de ingezette hulpmiddelen? Deze ervaringen worden periodiek opgehaald binnen de klankbordgroep advisering evenementen bestaande uit vertegenwoordigers uit enkele Twentse gemeenten (vergunningverleners APV/Bijzondere Wetten) en de operationele hulpdiensten politie, brandweer en GHOR. Uiteraard hebben de adviseurs van het regionale multi-overleg ook hun bevindingen ingebracht. Waar nodig worden verbeteringen in de procedure en werkwijze gelijk doorgevoerd. Dit is een continu proces.

2.2 Multiadviezen en multioverleg

In 2014 zijn 21 multi-adviezen aangevraagd door de Twentse gemeenten (zie overzicht). In vergelijking met 2013 betekent dit een groei van vijf adviezen. Oorzaak hiervan is dat er een aantal evenementen hebben plaatsgevonden die niet jaarlijks terugkeren. Anderzijds heeft dit te maken met de ontwikkeling dat gemeenten vaker een multi advies vragen bij Veiligheidsregio Twente bij grotere B evenementen. Redenen hiervoor zijn de bekendheid en toepassen van de regionale werkwijze.

	GEMEENTE	EVENEMENT
1	Almelo	Twentse Lente
2	Almelo	Profonde Almelo
3	Dinkelland	NK Wielrennen 2014
4	Enschede	Enschede Marathon
5	Enschede	Oranje Dagen Enschede 2014
6	Enschede	Tuckerville
7	Enschede	FantasyIsland
8	Enschede	Freshival
9	Enschede	Military Boekelo
10	Enschede	Høtspot Festival
11	Hellendoorn	Fisherman's StrongmanRun
12	Hellendoorn e.a. ¹	Hellendoorn Rally
13	Hengelo	Koningsnacht- en dag door de Hengelose Oranjevereniging en de VHBH (2 adviezen)
14		
15	Hengelo	Nacht van Hengelo
16	Hengelo	Tropical Night
17	Hengelo e.a. ²	Conrad Euregio Rally
18	Oldenzaal	Grote Twentse Carnavalsoptocht
19	Rijssen-Holten	Triatlon Holten
20	Tubbergen	Verlichte Carnavalsoptocht
21	Tubbergen	CSI Twente

Gedurende de eerste helft van 2015 zijn tot nu toe al 24 multi-adviezen afgegeven. Voor de nog resterende maanden staan er in ieder geval nog 5 op de planning. Ook hier kan deels de verklaring gezocht worden in een aantal evenementen die niet jaarlijks (in Twente) plaatsvinden. Enkele voorbeelden hiervan zijn The Passion in Enschede, de Armeense herdenking op 24 april in Almelo en de herdenking op de Canadese Begraafplaats in Holten op 4 mei. Een andere verklaring is dat een aantal jaarlijks terugkerende evenementen dusdanig gegroeid zijn qua omvang dat deze zijn doorgesloopt naar een klasse C evenement en dat er vaker bij grotere B evenementen een advies wordt ingewonnen van Veiligheidsregio Twente. Ook het ongeval in Haaksbergen lijkt hier een rol in te spelen.

¹ Een gemeentegrensoverschrijdend evenement. Betrokken gemeenten: Almelo, Hellendoorn, Raalte, Rijssen-Holten, Twenterand en Wierden.

² Een gemeentegrensoverschrijdend evenement. Betrokken gemeenten: Enschede, Haaksbergen, Hengelo en Hof van Twente.

Multioverleg en adviezen

Bij ieder evenement waarvoor een multi-advies wordt afgegeven vindt een multi-overleg plaats. Tijdens het overleg staat de vergunningaanvraag en het veiligheidsplan centraal. Nieuw sinds vorig jaar is dat ook de organisatoren aansluiten bij de overleggen. Dit biedt de gemeente en de evenementenadviseurs de gelegenheid om vragen te stellen over het evenement en kunnen ze op die manier een beter beeld vormen en doorvragen. Wat uiteindelijk ook leidt tot een meer realistisch advies. Ook de organisatoren geven aan het als prettig te ervaren. Ze krijgen meer inzicht in de reden waarom vanuit de hulpdiensten en gemeente gevraagd wordt om tijdig informatie aan te leveren en ze weten beter hoe en wat ze moeten aanleveren. Dit gaat met name op voor het veiligheidsplan. Voor veel organisatoren betreft dit een lastige en tijdrovende klus.

In de overleggen wordt het plan met de organisatoren doorgenomen en ontvangen ze tips en handreikingen. Het resultaat is dat een organisator weet wat het belang is van een goede voorbereiding op een eventuele calamiteit tijdens zijn evenement en dit ook als zodanig voorbereid.

De adviespunten in het multi-advies worden gebaseerd op de realistische risico's van het specifieke evenement. Sinds begin 2015 wordt gewerkt volgens een nieuwe methode voor het opstellen van het risicoprofiel. Dit maakt het voor de adviseurs van de hulpdiensten makkelijker om hun adviezen te onderbouwen. Deze methode dient echter nog wel verfijnd te worden voor een nog betere duiding van de risico's.

Ten behoeve van het multi-advies stellen politie, brandweer en GHOR een mono-advies op. Deze adviezen worden vervolgens verwerkt in het multi-advies. Doordat de hulpdiensten ieder afzonderlijk hun advies opstellen wil het voor komen dat er in bepaalde onderdelen een overlap zit. Ook kost het tijd om de mono-adviezen over te nemen in het multi-advies. Er wordt toegewerkt naar een werkwijze waarin de hulpdiensten eerst gezamenlijk de multidisciplinaire adviespunten bespreken en vervolgens de voor de eigen processen van toepassing zijnde adviespunten in een algemeen format opnemen.

Standaard wordt geadviseerd om bij risico-evenementen een multidisciplinaire schouw te organiseren, evenals een evaluatiebijeenkomst na afloop. Ervaring is dat dit nog niet door iedere gemeente wordt georganiseerd.

Ervaringen multi-adviezen door gemeenten

In het algemeen worden de multi-adviezen als een toegevoegde waarde gezien en positief ontvangen. De vaste structuur van een multi-overleg en vervolgens het afgeven van een advies wordt als prettig en professioneel ervaren. Belangrijkste verzoek vanuit de gemeenten is echter om de adviezen bondiger te maken en meer maatwerk te leveren. De adviezen bevatten vaak meerdere pagina's met geadviseerde voorschriften. Daarnaast betreffen dit veelal standaard richtlijnen en zijn deze in vaktaal beschreven. Dit gaat niet alleen op voor de multi-adviezen, maar heeft ook betrekking op de mono-adviezen van de afzonderlijke hulpdiensten. Inmiddels wordt er sinds 2015 gewerkt met een nieuwe opzet (o.a. een duidelijkere weergave van de risico's en bondigere weergaven van de adviespunten) van het multi-advies.

Conclusie en acties

Door gemeenten wordt vaker een multi-advies aangevraagd. Indien dit een toenemende trend blijkt te zijn, dan dient er gekeken te worden naar de benodigde en beschikbare capaciteit binnen Veiligheidsregio Twente om te kunnen voldoen aan deze advies aanvragen. Mocht dit knelpunten opleveren dan wordt dit besproken in het Algemeen Bestuur.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Doorontwikkeling van de (multi) adviezen naar meer concrete bondige adviespunten, waarbij de insteek het leveren van maatwerk is. En het toewerken naar een werkwijze waarin de hulpdiensten gezamenlijk werken in het format voor de multi-adviezen.
- Monitoring van het aantal multi -advies aanvragen en indien nodig voorzien van een advies aan het Algemeen Bestuur m.b.t. de beschikbare en benodigde capaciteit.

Actie gemeenten

- Organiseren van een schouw voorafgaande een risico-evenement, evenals een evaluatiebijeenkomst na afloop.

2.3 Inzet hulpmiddelen regionale werkwijze van advisering

2.3.1 Aanvraagformulier

Bij de regionale handreiking hoort een regionaal aanvraagformulier ten behoeve van evenementenvergunningen. Alle Twentse gemeenten maken gebruik van dit formulier. Op welke wijze de gemeenten dit aanbieden aan de organisatoren is wel verschillend. Een aantal gemeenten heeft er een digitaal formulier van gemaakt. Andere gemeenten hebben het document als een Word of PDF bestand op hun website staan. Door een aantal gemeenten is aangegeven dat zij het aanvraagformulier erg uitgebreid vinden voor de kleine evenementen. Opgemerkt dient te worden dat het aanvraagformulier alleen ingediend hoeft te worden bij vergunningsplichtige evenementen. Voor meldingsplichtige evenementen hoeft het formulier niet gebruikt te worden. De gemeenten bepalen zelf welke evenementen binnen hun gemeenten meldings- en vergunningplichtig zijn. Daarnaast voldoet het aanvraagformulier aan de opzet zoals voorgeschreven wordt in de landelijke handreiking. Achterliggende gedachte achter deze opzet is dat door het formulier in te vullen al een goed beeld wordt verkregen van het evenement en bijbehorende risico's. De gevraagde informatie vormt de basis voor de risicoclassificatie en is daarmee van essentieel belang. Door dit in het aanvraagformulier op te nemen hoeft de gemeente niet meerdere keren contact op te nemen met een organisator om informatie op te vragen en kan de risicoclassificatie direct na de aanvraag doorlopen worden. Om de organisatoren tegemoet te komen kan de gemeente een digitaal formulier aanbieden. Hierdoor kan ook mogelijk worden gemaakt dat organisatoren van terugkerende evenementen niet jaarlijks alle informatie opnieuw aan hoeven te leveren. Alleen de nieuwe of gewijzigde informatie zou dan ingediend hoeven te worden. Gezien de verschillende lokale werkprocessen en APV's is het momenteel niet mogelijk om één regionaal digitaal aanvraagformulier, wat aansluit op de gemeentelijke systemen, aan te bieden. Wel kan Veiligheidsregio Twente de gemeenten faciliteren in het realiseren van een digitaal aanvraagformulier.

Naar aanleiding van het monstertruckdrama in Haaksbergen is door een aantal burgemeesters de vraag gesteld of bepaalde risicovolle activiteiten cq. evenementen op voorhand niet toegestaan kunnen worden. In de praktijk is dit echter lastig uitvoerbaar omdat juist die risico's, trends, hypes etc. niet van te voren te voorspellen zijn. Maar door het inrichten van een goed werkproces, waarbij men alert is op eventuele risico's, en als het proces als zodanig wordt gevolgd maakt het dat de eventueel aanwezige risico's vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd. Bij risico's waarbij de veiligheid of gezondheid niet gegarandeerd kunnen worden, wordt aan het bestuur geadviseerd om voor deze activiteiten geen vergunning te verlenen.

In de praktijk komt het echter regelmatig voor dat er onvolledige en/of niet tijdig ingediende aanvragen in behandeling worden genomen. Ook ontbreken dan vaak de bijlagen als een veiligheidsplan. Hierdoor is er tijdens het multi-overleg niet altijd goed zicht op wat het evenement precies inhoudt en gaat er veel tijd verloren aan het stellen van vragen aan gemeente en organisator die al beantwoord hadden kunnen zijn. Het lokale beleid en de daarin opgenomen termijnen worden in deze gevallen niet nageleefd. Veiligheidsregio Twente wil, ook om de gemeenten te ondersteunen, strakker toezien op de afgesproken termijnen en hier naar handelen. In het uiterste geval kan dat betekenen dat er een negatief advies wordt afgegeven.

Conclusie en acties

Door alle 14 gemeenten wordt het regionaal aanvraagformulier ten behoeve van evenementenvergunning gebruikt. Het tijdig en/of volledig indienen van de aanvraag (inclusief bijlagen) blijft een punt van aandacht. Veiligheidsregio Twente wil, om de gemeenten te ondersteunen, ook strakker toezien op de afgesproken termijnen en hier naar handelen. Maar ook aan de gemeenten wordt gevraagd om strak toe te zien op de indieningstermijnen- en vereisten.

Actie gemeenten en Veiligheidsregio Twente

- Alert zijn op de indieningsvereisten en termijnen en hier naar handelen.

2.3.2 Veiligheidsplan en tekeningen

Naast het aanvraagformulier dient een organisator nog bijlagen als tenttekeningen, een overzichtstekening van het evenemententerrein en een veiligheidsplan aan te leveren. Laatstgenoemde geldt als belangrijke informatiebron voor het multi-advies.

Het veiligheidsplan maakt duidelijk wat er georganiseerd wordt, hoe de evenementenorganisatie is ingericht is en hoe de organisator is voorbereid op eventuele calamiteiten. Met een duidelijke tekening kan door de brandweer berekend worden hoeveel personen er maximaal in de tent mogen en of er eventueel extra nooduitgangen bijgeplaatst moeten worden. Bij meer dan de helft van de evenementen waarvoor een multi-advies is aangevraagd is het veiligheidsplan echter van onvoldoende niveau.

Ondanks de hulp die de organisatoren krijgen aangeboden in onder andere het multi-overleg (zie ook paragraaf 2.2.5) ontbreekt relevante informatie of is het standaard format dat door Veiligheidsregio Twente wordt aangeboden niet aangepast op het evenement.

Bij een goed veiligheidsplan kan op veel onderdelen akkoord worden gegeven waardoor veel adviespunten niet apart benoemd hoeven te worden. Deze zijn immers al door de organisator opgenomen in het plan. Daarnaast is het voor een eventuele verantwoording achteraf, bijvoorbeeld indien er wat misgaat tijdens een evenement, aan te bevelen een veiligheidsplan te hebben.

Niet alleen ten behoeve van de multi-adviezen maar ook voor mono-adviezen van Brandweer Twente voldoen de ingediende tenttekeningen niet altijd aan de indieningsvereisten. Hierdoor zijn ze niet te beoordelen of gaat er veel tijd verloren aan het opvragen en aanleveren van nieuwe tekeningen, waardoor de termijnen (o.a. voor het afgeven van de vergunning) in het gedrang komen.

Een reden dat de tekeningen niet altijd voldoen aan de indieningsvereisten is dat organisatoren onvoldoende kennis hebben over hoe ze een goede tekening moeten opstellen. Veiligheidsregio Twente wil hen hier, gezamenlijk met de gemeenten in ondersteunen. Maar vraagt daarbij wel aan de gemeenten om toe te zien op de indieningsvereisten en termijnen.

Conclusie en acties

Het aanleveren van een goed veiligheidsplan en duidelijke (tent)tekeningen blijkt voor veel organisatoren lastig. Deze documenten zijn echter van belang voor een goed beeld van het evenement en uiteindelijk ook voor een concreet veiligheidsadvies.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Faciliteren van de gemeenten in het vergroten van het eigenvermogen om veiligheidsplannen en tekeningen te kunnen beoordelen.
- Blijven faciliteren van de gemeenten in het beoordelen van veiligheidsplannen en tekeningen.

2.3.3 Evenementenkalender

Vanuit Veiligheidsregio Twente wordt sinds 2010 een regionale evenementenkalender gefaciliteerd. Het gebruik van een dergelijke kalender wordt landelijk aanbevolen. De gemeenten vullen de kalender met de vergunningsplichtige evenementen en bijbehorende informatie. Door de kalender ontstaat er inzicht in de aankomende evenementen. Hierdoor kunnen eventuele risico's door grote evenementen die gelijktijdig plaatsvinden in een vroeg stadium in kaart worden gebracht en kunnen de hulpdiensten hun dienstroosters inrichten op de stroom van evenementen. Daarnaast omvat de evenementenkalender alle informatie bijhorende het evenement welke voor het advies nodig is, waardoor er niet meer gemaild hoeft te worden.

Naast de algemene risicoclassificatie zit in de kalender ook de checklist Publieke Gezondheid en de checklist Brandveiligheid verwerkt. Deze helpen de gemeenten een inschatting te maken of standaard richtlijnen afdoende zijn of dat er (op onderdelen) maatwerk advies nodig is. Tot slot dient de kalender ervoor dat ten tijde van calamiteiten de meldkamer de vergunning en actuele informatie uit het systeem kan halen. Ook de eerstehulpdiensten van de ziekenhuizen hebben toegang tot de kalender. Daarnaast kan de informatie uit de kalender weer gebruikt worden om de gemeentelijke websites en VVV-websites te vullen.

Ervaringen gebruik evenementenkalender

Alle gemeenten vullen de evenementenkalender. De intensiteit waarmee zij dit doen verschilt echter wel per gemeente. De afwezigheid van een volledig overzicht van aankomende evenementen brengt risico's met zich mee. Niet alleen doordat er dan geen totaalbeeld is, maar ook omdat de operationele diensten de informatie uit de kalender gebruiken bij een uitruk.

Veel gemeenten geven aan dat het vullen van de kalender een tijdrovende taak is. Bij de ontwikkeling van de kalender is er voor gekozen om de gegevens handmatig in te laten voeren. Inmiddels is er aan de zijde van de evenementenkalender een koppelveld gerealiseerd welke het mogelijk maakt om informatie over te nemen vanuit een gemeentelijk systeem. De aanwezigheid van een digitaal aanvraagformulier is dan wel noodzakelijk. Het is aan de gemeenten hun werkproces zo in te richten dat er gewerkt wordt met een digitaal formulier. Veiligheidsregio Twente kan hierin faciliteren.

De afgelopen jaren is de evenementenkalender doorontwikkeld. Inmiddels is het systeem dusdanig gegroeid dat deze daardoor trager wordt. Dit komt de werkbaarheid niet ten goede. Om die reden is er voor gekozen om de huidige evenementenkalender om te bouwen tot een applicatie welke systeemafhankelijk werkt. Hierdoor is het systeem beter benaderbaar vanuit de gemeenten en gaat het vullen sneller.

Een nuancering die geplaatst kan worden bij de tijdrovende werkzaamheden van het vullen van de kalender is dat een aantal essentiële onderdelen in het proces van vergunningverlening goed worden doorlopen. Zo wordt een eerste risicoclassificatie doorlopen, welke bepalend is voor de verdere behandelaanpak van de aanvraag. Er ontstaat een eerste beeld over de waarschijnlijkheid dat het evenement leidt tot risico's voor de openbare orde, openbare veiligheid, de volksgezondheid of het milieu dan wel dat het maatregelen of voorzieningen vraagt van het daartoe bevoegd gezag om die dreiging weg te nemen.

Conclusie en acties

De regionale evenementenkalender biedt ondersteuning in het vergunningsverleningsproces (inclusief advisering). Het invoeren van gegevens in de kalender kost echter tijd. Doordat de kalender de afgelopen jaren meer mogelijkheden heeft gekregen is het systeem trager geworden. Om die reden is er voor gekozen om de huidige evenementenkalender om te bouwen tot een applicatie welke systeemafhankelijk werkt. Hierdoor is het systeem beter benaderbaar vanuit de gemeenten en gaat het vullen sneller. Daarnaast is het inmiddels mogelijk om informatie uit de gemeentelijke zaaksystemen digitaal over te zetten naar de kalender. De aanwezigheid van een digitaal aanvraagformulier is dan wel noodzakelijk.

Actie gemeenten

- Blijven vullen van de evenementenkalender.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Faciliteren van de gemeenten in de ontwikkeling van een digitaal aanvraagformulier.
- Ombouwen van de huidige evenementenkalender naar een applicatie welke systeemafhankelijk werkt.

2.3.4 Risicoclassificatie

Sinds begin 2015 wordt gewerkt met een nieuwe risicoclassificatie. Dit naar aanleiding van opgedane ervaringen met de vorige versie en vanwege een samenwerkingstraject met de andere veiligheidsregio's in Oost Nederland, (zie paragraaf 1.4.3). De nieuwe risicoclassificatie is uitgebreider en sluit meer aan op de benadering van risico's in de drie risicoprofielen: het activiteitenprofiel, het publieksprofiel en het ruimtelijk profiel. De gemeenten geven aan de nieuwe classificatie als een vooruitgang te zien en hiermee beter en gericht te kunnen werken.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Blijven monitoren van de werkbaarheid met en de kwaliteit van de risicoclassificatie en deze waar nodig aanpassen.

2.4 Ontwikkelingen en bijzonderheden bij de advisering

Naast het geven van adviezen ten aanzien van de evenementen die in paragraaf 1.2 benoemd staan, is door Veiligheidsregio Twente op nog meer manieren gewerkt aan het verbeteren aan de veiligheid en gezondheid bij evenementen. In deze paragraaf zijn deze bijzonderheden en ontwikkelingen beschreven.

2.4.1 Veiligheidsbewustzijn organisatoren

Om onder andere het veiligheidsbewustzijn bij organisatoren te verbeteren zijn enkele table-top oefeningen georganiseerd en is een algemene voorlichting georganiseerd.

Bijeenkomst organisatoren

In de afgelopen jaren is er veel veranderd op het gebied van evenementenveiligheid. Organisatoren moeten vaak meer informatie aanleveren en sneller en vaker maatregelen treffen om een evenement te mogen organiseren. Periodiek worden daarom voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd voor organisatoren vanuit Veiligheidsregio Twente. Begin 2015 stond tijdens de regionale bijeenkomst voor alle grote evenementenorganisatoren in de regio Twente het veiligheidsplan centraal. Tijdens de bijeenkomst is antwoord gegeven op vragen als; "Waarom moet ik een veiligheidsplan maken?" en "Hoe ziet zo'n plan er uit?". De organisatoren hebben aangegeven deze bijeenkomst als zeer nuttig te hebben ervaren en pleiten ervoor om dergelijke bijeenkomsten vaker, ook op lokaal niveau, te organiseren.

Table-top oefeningen e.a.

Pilot risicoprofiel Carnaval Oldenzaal

Eind 2013 heeft Veiligheidsregio Twente meegedaan aan een pilot van het Kenniscentrum Evenementenveiligheid in het kader van het uitvoeren van een risicoanalyse ten behoeve van een groot evenement. Deze risicoanalyse is uitgevoerd voor de Grote Twentse Carnavalsoptocht in Oldenzaal. Het uitvoeren van een risicoanalyse is van belang om een eenduidig beeld van relevante risico's te kunnen schetsen. De tool die door het Kenniscentrum Evenementenveiligheid is ontwikkeld is een toegevoegde waarde op het instrument dat tot 2014 toe in Twente werd gebruikt, maar men was nog niet overtuigd. In deze tool zit namelijk een rekenmodel verwerkt die waarvan het gebruiken ervan als lastig werd ervaren. Zo waren de vragen en puntentellingen regelmatig aanleiding tot discussie en waren deze moeilijk specifiek toepasbaar te maken op het evenement. Om deze reden is verder gekeken naar andere methodieken om een gedegen risicoanalyse uit te voeren.

Pilot Military Boekelo

Met de organisatie van de Military Boekelo is vorig jaar meegedacht in het opstellen van een veiligheidsplan. Dit op verzoek van zowel de organisatie als dat van de gemeente Enschede gedaan. Tevens is tijdens de Military voor het eerst gewerkt met een Veiligheidsoverleg, zie voor meer informatie hierover subparagraaf 1.4.4. De ervaringen met de inzet van het Veiligheidsoverleg zijn voornamelijk positief. Winst is er met name voor de gemeente (handhaving), maar ook voor de onderlinge afstemming tussen hulpdiensten en de organisatie.

Calamiteitenplan Carnaval Losser

Al enige jaren trekt de feesttent op het Raadhuisplein in Losser met carnaval veel publiek. Tijdens de editie van afgelopen jaar ontstond een te grote toeloop van bezoekers op de ingang van de tent. Politie inzet was nodig om alles in goede banen te leiden. Om dit in de toekomst te voorkomen heeft de gemeente Losser de organisator verzocht om een goed calamiteitenplan. Leden van het multi-overleg hebben samen met de gemeente en de organisator gekeken naar oplossingen om dergelijke problemen te voorkomen. De organisator heeft nadien aangegeven hier erg mee geholpen te zijn.

Wielerronde Wierden/Hof van Twente

Op 16 augustus 2014 heeft de allereerste editie van de Ronde van Twente plaatsgevonden. Dit wielerevenement voor de jeugd, met een parcours door de gemeenten Wierden en Hof van Twente, kan alleen (veilig) plaatsvinden onder begeleiding van politie op de motor. In eerste instantie leek het niet mogelijk om capaciteit vanuit politie te krijgen. Dit vanwege de late aanvraag voor politiebegeleiding. Veiligheidsregio Twente heeft meegedacht in een oplossing om de wielerronde toch door te laten gaan. Uiteindelijk is er, door schuiven in de roosters en bijstand uit een ander district, toch politiebegeleiding mogelijk en kon het evenement doorgaan.

Conclusie en acties

Op verschillende manieren draagt Veiligheidsregio Twente bij aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn van organisatoren. Dit wordt door zowel de gemeenten als door de organisatoren zelf als positief ervaren.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Blijven bijdragen aan het vergroten van het veiligheidsbewustzijn van organisatoren door onder andere het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten en table top oefeningen.

2.4.2 Bijzondere adviezen multi-overleg

Advies onderdoorgang Oude Markt Enschede

Door de gemeente Enschede is om advies gevraagd ten aanzien van de verbouwplannen van een horecagelegenheid aan de Oude Markt in het centrum van de stad. Door het multi-overleg is gekeken naar de eventuele risico's bij de verbouwing, ook in relatie tot de doorstroming van publiek bij evenementen. Er zijn verschillende scenario's besproken en beschreven, waarna uiteindelijk advies is uitgebracht. Dit advies is door de gemeente Enschede overgenomen.

Public Viewing WK voetbal

Net als drie jaar geleden bij het EK voetbal heeft Veiligheidsregio Twente ook in 2014 weer een advies met richtlijnen omtrent het veilig organiseren van public viewing gegeven. Dit mede op verzoek van de gemeenten zelf. Het "oude" advies is geactualiseerd en concreter gemaakt. Veel gemeenten hebben gebruik gemaakt van de richtlijnen. Ondank de teleurstelling dat de finale niet is bereikt is er in Twente feest gevierd tijdens de wedstrijden.

Meerjarenvergunningen

Halverwege het jaar is in de klankbordgroep advisering evenementen het onderwerp meerjarenvergunningen bij evenementen aan de orde gekomen. Een aantal gemeenten werkt hier al mee, of zijn hier voornemens toe. Redenen hiervoor zijn onder andere een administratieve lastenvermindering bij zowel evenementenorganisator als de gemeente en een kostenbesparing. Er zijn echter ook risico's verbonden zijn aan het afgeven van een meerjarenvergunning. Het is aan gemeenten om de keuze om al dan niet met meerjarenvergunningen te werken te maken. De Veiligheidsregio Twente is geen voorstander van de meerjarenvergunning. Het risico van het werken met meerjarenvergunningen is dat er geen toezicht plaats vindt op de actuele situatie. Ervaring heeft geleerd dat omstandigheden waaronder een evenement plaatsvindt regelmatig veranderen. Als er niet jaarlijks gekeken wordt naar deze omstandigheden, kunnen bepaalde risico's "onzichtbaar" blijven. Daarnaast kan ook de wet- en regelgeving veranderen. Een advies wat in 2014 wordt afgegeven, kan in 2015 anders zijn vanwege (landelijke) ontwikkelingen.

Scenario "Extreem weer"

Het scenario "Extreem weer bij evenementen" heeft dit jaar volop de aandacht gekregen in de landelijke media vanwege het noodweer dat tijdens muziekfestival Pinkpop overtrok. Ook in Twente is men aan het nadenken over hoe over hoe we ons op dergelijke situaties kunnen voorbereiden. Momenteel is hier een project voor gestart vanuit de vakgroep Operationele Ondersteuning en Vakmanschap van Veiligheidsregio Twente. Zodra dit is afgerond worden de Twentse gemeenten hierover geïnformeerd.

Conclusie en acties

Naast de adviezen specifiek gericht op evenementen worden er ook op evenement gerelateerde onderwerpen adviezen uitgebracht. Veiligheidsregio Twente blijft bereid om op dit gebied (on) gevraagd bestuurlijk advies te geven.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Afronden van het project in het kader van het scenario "Extreem weer" en de gemeenten over de uitkomsten informeren.

2.4.3 Ontwikkelingen afstemming advisering evenementen Oost Nederland

In het overleg van de gezamenlijke veiligheidsdirecties van de Veiligheidsregio's IJsselland (VRIJ), Twente (VRT), Gelderland-Zuid (VRGZ), Noord- en Oost-Gelderland (VNOG) en de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) is aan het Regionaal Veiligheidsbureau (RVB) van VNOG de opdracht gegeven om de regie te nemen om te komen tot een uniform evenementenkader op de schaal van Oost Nederland.

Hieronder moet worden verstaan: het invoeren van een minimale basisset van gegevens (in de vorm van een standaard aanvraagformulier gebaseerd op het Twents model) en het uniformeren van de risicoscan ten behoeve van risicoclassificatie. Een werkgroep bestaande uit medewerkers van de vijf Veiligheidsregio's in Oost Nederland heeft in 2014 gewerkt aan deze opdracht. Inmiddels is er een definitieve minimale basisset van gegevens ten behoeve van het standaard aanvraagformulier en is er een uniforme risicoscan ontwikkeld. Naast deze inhoudelijke onderdelen ontstond ook de behoefte aan een ondersteunend digitaal systeem. Voor de ontwikkeling van een digitaal systeem is een apart project gestart onder verantwoordelijkheid van Veiligheidsregio Twente.

Conclusie en acties

In Oost Nederland wordt door de vijf veiligheidsregio's samengewerkt op het gebied van evenementenveiligheid en toegewerkt naar meer uniformiteit. Het delen van kennis en ervaringen draagt bij aan een betere werkwijze.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Het continueren van de samenwerking in Oost Nederland en het blijven monitoren van landelijke ontwikkelingen.

2.4.4 Operationele voorbereiding bij evenementen

Naast het stellen van vergunningsvoorwaarden om de veiligheid bij een evenement te waarborgen kan het bij sommige evenementen ook nodig zijn om als hulpdiensten operationeel voorbereid te zijn op een evenement. Dit afhankelijk van de risico's bijhorend het evenement. Een voorbeeld hiervan is een sportevenement met een afgesloten parcours, waardoor meerdere wegen zijn afgesloten zijn. Om de opkomsttijden van de hulpdiensten te kunnen halen kan het nodig zijn om een brandweervoertuig naast het parcours te plaatsen, zodat een snelle uitruk na een melding mogelijk te maken.

Een ander voorbeeld is het inrichten van een veiligheidsoverleg zoals dat bij de Military in Boekelo het geval was. In dit overleg waren, naast de organisatie en gemeente, de hulpdiensten aanwezig en werden eventuele knelpunten besproken en opgelost. Dit om een veilig verloop van het evenement te bevorderen.

De evenementenadviseurs geven aan de gemeenten, mono of multi, advies af over op welke wijze het evenement veilig te laten verlopen is. Dit kan door het adviseren van vergunningsvoorwaarden, maar ook door het adviseren van een bepaalde vorm van operationele voorbereiding van (één van) de hulpdiensten zelf. Dit laatste wordt intern met de operationele adviseurs afgestemd. Hiervoor is een werkwijze afgesproken.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Waar nodig, het integreren van het onderdeel operationele voorbereiding bij evenementen in de (multi) adviezen.

3 Doorontwikkeling n.a.v. onderzoeksrapport OvV

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij het onderzoeksrapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid naar het monstertruckdrama in Haaksbergen en de lessen die hieruit getrokken worden. Bekeken is op welke wijze binnen de regio Twente vormgegeven kan worden gegeven aan deze aanbevelingen.

3.2 Onderzoeksrapport Onderzoeksraad voor de Veiligheid

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid heeft naar aanleiding van het monstertruckdrama in Haaksbergen in september 2014 onderzoek gedaan naar de totstandkoming van de vergunning en welke zwakke plekken in het proces van vergunningverlening aan te wijzen zijn. Het rapport is 20 mei jl. gepubliceerd. Per les wordt aangegeven hoe we hier in Twente invulling aan kunnen geven en welke rol de Veiligheidsregio Twente hierin kan vervullen (het vertalen van de lessen naar de praktijk/realiteit).

Kijkend naar de rol die Veiligheidsregio Twente al vervult bij het faciliteren van de gemeenten in de voorbereiding op een veilig evenement sluit de Twentse procedure goed aan op het rapport. Enerzijds is er aandacht voor de organisator, die primair verantwoordelijk is voor de veiligheid. Aan de andere kant is er een kritische rol weggelegd voor het bevoegd gezag. De aanbeveling om de verlening van een evenementenvergunning in te richten als een veiligheid kritisch proces kan de regionale werkwijze aanscherpen.

Les 1: Positioneer de burgemeester nadrukkelijk als bestuurlijk eigenaar

De burgemeester gaat over de openbare orde en veiligheid en moet zich daarom bestuurlijk eigenaar tonen van de vergunningverlening. Van hem mag verwacht worden dat hij er alles aan doet om zicht te blijven houden op de kwaliteit van de vergunningverlening om zo de openbare veiligheid bij evenementen te waarborgen. Het is belangrijk dat een burgemeester ten aanzien van zijn veiligheidsrol een klankbord heeft, dat hem uitdaagt en scherp houdt. Het is aan hem om dit klankbord zodanig te organiseren dat hij vanuit een alerte houding en met grondige kennis van zaken kan nagaan of de veiligheid is geborgd. Periodieke aandacht in de gemeenteraad voor veiligheid bij evenementen kan de burgemeester in positie brengen om zijn veiligheidsrol in te vullen.

Veiligheidsregio Twente ondersteunt het bestuur al in het innemen van de positie als bestuurlijke eigenaar van vergunningverlening door periodiek de werkwijze in de regio te evalueren en deze te bespreken in het Algemeen Bestuur. Nieuw in de werkwijze ten aanzien van multi-advisering is dat de adviezen rechtstreeks verstrekt gaan worden richting de burgemeester.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Verstrekken van de multi-adviezen rechtstreeks aan de burgemeester. Bij een gedeeltelijk of geheel negatief advies zal de burgemeester hierover tijdig worden geïnformeerd, alvorens het daadwerkelijk advies verstrekt wordt.
- Periodiek blijven informeren van het Algemeen Bestuur over ontwikkelingen op het gebied van evenementenveiligheid.

Les 2 en 3: Professionaliseer de vergunning verlener en verbeter mogelijkheden voor kennisdeling

De verlening van evenementenvergunning loopt in veel gemeenten het risico van marginalisering. De taak verdient echter een stevige positie in de gemeentelijke dienstverlening. Verdere professionalisering van de vergunningverlener kan hieraan bijdragen. Om deze professionalisering mogelijk te maken is intergemeentelijke samenwerking noodzakelijk. Vergunningverleners moeten de gelegenheid hebben om kennis en ervaren uit te wisselen. In Twente is hier onder andere de regionale groep APV/Bijzondere wetten een geschikte plek voor. Veiligheidsregio Twente sluit hier frequent bij aan als het gaat om het onderwerp evenementenveiligheid. Een ander middel om de professionalisering van de vergunningverlener en kennisdeling te stimuleren is door het betrekken van de Kring van Gemeentesecretarissen in de werkwijze ten aanzien van evenementenveiligheid. Daarnaast kan Veiligheidsregio Twente faciliteren in het organiseren van workshops, trainingen en cursussen op het gebied van specialistische competenties (risico-inschatting, specifieke risico's etc.).

Actie Veiligheidsregio Twente

- Het in kaart brengen van de behoeften van gemeenten als het gaat om het professionaliseren van de vergunningverlener. Op basis hiervan kan Veiligheidsregio Twente faciliteren in het workshops, trainingen en cursussen op het gebied van specialistische competenties (risico-inschatting, specifieke risico's etc.).
- Betrekken van de Kring van gemeentesecretarissen bij het professionaliseringstraject i.h.k.v. vergunningverlening.

Les 4: Versterk het risicobeheersend vermogen van organisatoren

Het risicobeheersend vermogen van organisatoren is variabel. Van belang is dat gemeenten de organisatoren een helpende hand bieden om invulling te geven aan hun verantwoordelijkheid om de risico's te kennen en te beheersen, zonder deze verantwoordelijkheid over te nemen.

De faciliterende rol die Veiligheidsregio Twente hierin al op zich heeft genomen wordt voortgezet. Zo worden er regionale voorlichtingsbijeenkomsten en table-top oefeningen voor organisatoren georganiseerd, wordt er ondersteund bij lokale bijeenkomsten, wordt er meegedacht in het verbeteren van de veiligheidsplannen en het versterken van het scenario denken en de uitvoering.

Actie Veiligheidsregio Twente

- Faciliteren van de gemeenten in het vergroten van het veiligheidsbewustzijn van organisatoren door het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten, table-top oefeningen etc.